

WIJ VERLANGEN ONZE VRIJHEID !

4^e Versie

**CEES MARIS
AB GIETELINK
RAYMI SAMBO
REBECCA ATANGA
REMY JUNGEMAN
ASPHA BIJNAAR**

PROJECTKADER: 150 JAAR HERDENKING SLAVERNIJVERLEDEN 2013

Het project *Wij verlangen onze vrijheid* betreft een grensoverschrijdende interactie tussen wetenschap en theater, in een samenwerkingsverband van academici, theatermensen en kunstenaars. Hierbij neemt een publieke academische rede de vorm aan van een theatrale dialoog, waarin de actuele filosofische discussie over *Publieke Rede* wordt toegespitst op de historische discussie over de afschaffing van slavernij. Het project vindt plaats binnen het kader van 150 jaar slavernijherdenking. De voorstelling wordt vastgelegd in dvd-vorm en is via internet toegankelijk voor een breed publiek. Daarnaast verschijnt in dezelfde geest het bijzonder vormgegeven boekje *Wij verlangen onze vrijheid*.

INHOUD: POLEMIEK OVER DE AFSCHAFFING VAN DE SLAVERNIJ

Wij verlangen (...) onze vrijheid is een uitspraak van Tula, de leider van de Curaçaose slavenopstand van 1795. Tula werd bloedig terechtgesteld. Het duurde tot 1863, nu 150 jaar geleden, dat de slavernij in de Nederlandse kolonies werd afgeschaft. Tegenwoordig wordt slavernij algemeen verworpen, maar daar is een lange discussie aan voorafgegaan. In Nederland is slavernij bijvoorbeeld verdedigd door de Afrikaans-Nederlandse dominee Jacobus Capitein in zijn Leidse proefschrift *Politiek-theologische dissertatie tot onderzoek van de vraag: Is slavernij verenigbaar met christelijke vrijheid of niet?* waarop hij in 1741 in Leiden promoveerde. Vijftig jaar eerder had de bekende Engelse filosoof John Locke slavernij principieel verworpen in zijn *Twee verhandelingen over de regeringsvorm*, die hij schreef terwijl hij van 1683 tot 1689 als politiek vluchteling was ondergedoken in Amsterdam.

Capitein en Locke zijn de hoofdpersonen in de theatrale publieke rede *Wij verlangen onze vrijheid*, die Cees Maris op 17 mei 2013 houdt in de Lutherse Kerk, de Aula van de Universiteit van Amsterdam, ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar rechtsfilosofie. Zoals hij dat al eerder deed in zijn beide oraties, geeft Maris de filosofische traditie van de kritische dialoog een theatrale en muzikale vorm: de protagonisten worden vertolkt door de acteurs Ab Gietelink en Raymi Sambo, onder regie van Gietelink (Theater Nomade). De slavenrol wordt gespeeld door de zangeres/danseres Rebecca Atanga. De dialoog over slavernij heeft de interactieve vorm van een rechtszaak, waarin Locke en Capitein hun tegenstrijdige posities verdedigen tegenover het publiek dat de rol krijgt van jury of wetenschappelijk forum. In deze dialoog blijkt ook wat slavernij betekende voor de slachtoffers, en hoe het slavernijverleden 150 jaar na de wettelijke emancipatie nog steeds het leven van de afstammelingen kan tekenen. Dit wordt ook uitgedrukt in het decor, dat onder meer bestaat uit projecties van dramatische afbeeldingen van het slavernijverleden, en in een beeld van Remy Jungerman.

De dramatische dialoog berust niet alleen op een intellectuele tegenstelling, de hoofdpersonen worstelen zelf ook met innerlijke conflicten. Capitein was onder de naam Asar opgegroeid in wat nu Ghana is, daar door mede-Afrikanen tot slaaf gemaakt, verkocht aan de Hollander Van Gogh die hem meenam naar Nederland waar slavernij verboden was. Herdoopt tot Capitein, rondde Asar zijn studie theologie af met een dissertatie waarin hij, hoewel zelf ex-slaaf van Afrikaanse afkomst, verdedigde dat het Christendom slavernij toelaat. Vervolgens reisde hij terug naar het Afrikaanse Elmina om de bevolking, slaaf of vrij, tot het christendom te bekeren. Locke betoogde juist dat slavernij en Christendom niet samengaan: heeft God niet alle mensen gelijk geschapen? Maar bij hem speelde een omgekeerde dubbelzinnigheid: tegelijkertijd verdiende hij

aan zijn aandelen in de *Royal African Company*, monopolist van de Engelse slavenhandel. Bovendien schreef Locke als secretaris mee aan de Constitutie van Carolina (1669): *'Elke vrije burger van Carolina heeft absolute macht en gezag over zijn neger-slaven'*.

Deze slavernijdialogoog vindt plaats binnen een breder kader, een filosofische dialoog op abstracter niveau over *Publieke Rede*: een begrip uit de recente politieke filosofie dat betrekking heeft op het soort argumenten dat de overheid mag aanvoeren voor staatsdwang. Volgens voorstanders zoals de Amerikaanse filosoof John Rawls moet overheidsmacht berusten op *publieke* redenen: redenen die voor alle redelijke burgers begrijpelijk en aanvaardbaar zijn. Dit sluit een beroep op particularistische wereldbeschouwingen of geloofsovertuigingen uit, zoals het Christendom, de Islam of het Marxisme. Niemand heeft immers het recht zijn geloof aan andersdenkenden op te leggen, zeker niet via staatsdwang. Positief gezegd: de staat moet levensbeschouwelijk neutraal zijn. Tegenstanders, waaronder Jeremy Waldron (Maris' referent op New York University in 2006), brengen hiertegen in dat religieuze argumenten zo ten onrechte buiten de politieke besluitvorming worden gehouden. Waldron wijst onder meer op het slavernijverleden: het eerste verzet tegen de slavernij in de Verenigde Staten kwam uit evangelische hoek; zonder christelijke oppositie zou dit onrecht nog langer hebben voortbestaan. Er is dus een belangrijke morele reden om het politieke debat open te stellen voor religieuze argumenten. Bovendien is besluitvorming alleen rationeel als alle argumenten meetellen, inclusief religieuze: wie weet blijkt het Christelijke geloof dan *waar* te zijn.

Waldrons filosofische held is John Locke, met zijn christelijke kritiek op de slavernij. De dialoog over slavernij tussen Locke en Capitein leent zich dan ook voorbeeldig als kritische toets voor het debat over publieke redelijkheid: bevorderen hun religieuze argumenten inderdaad het rationele en morele gehalte van de slavernijdiscussie in het algemeen? Zo ja, dan steunt dit Waldrons kritiek; zo nee, dan heeft Rawls' *Publieke Rede* voorlopig gewonnen. En hoe zit het in het laatste geval met *Wij verlangen onze vrijheid*? Alle publieke, dus begrijpelijke en aanvaardbare argumenten pleiten tegen slavernij.

De beoogde voorstelling is een uitwerking van een eerdere lezing van prof. Maris op de Universiteit van de Nederlandse Antillen en een daaruit voortvloeiende publicatie in het Tijdschrift voor Antilliaans Recht.

THEATRALE VORM: RECHTSZAAK

Het debat krijgt de vorm van een rechtszaak, waarbij de beide advocaten voor en tegen slavernij pleiten. De Afrikaanse slavin op het schavot vormt daarbij de inzet van de pleidooien. Het publiek is de jury en de rechter staat op de kansel. De theatrale vorm van een rechtszaak sluit nauw aan bij de academische achtergrond van waaruit het project is opgezet: de rechtsfilosofie. Een beeld over slavernij van Jungerman staat in het gangpad tegenover het podium. Er wordt gebruik gemaakt van visuele projecties aangaande slavernij. De zang van Rebecca Atanga en een reeks van geluiden vormen de auditieve bedding van de voorstelling.

BOEKPUBLICATIE

Wij verlangen onze vrijheid, 64 pag. Uitgeverij Duizend & Een.

Uitgeverij Duizend & Een is gespecialiseerd in bijzonder vormgegeven uitgaven op het randgebied tussen filosofie en kunst. Oplage 300 exemplaren (waarvan een deel ter

beschikking wordt gesteld aan bibliotheken, en instellingen als het NiNsee; het informatieve deel komt bovendien ter beschikking op een internetsite).

Inhoudelijk verantwoordelijken:

prof. dr. Cees Maris (tekst)

dr. Aspha Bijnaar (wetenschappelijk adviseur slavernijverleden)

DVD EN WEBSITEPUBLICATIE

Een 3-camera dvd-opname wordt publiekelijk toegankelijk gemaakt via internet, met links bij relevante sites zoals de slavernij-site van het NiNsee.

Er bestaat hierover contact met John Heidema, DVD Productions.

BEELDEND OBJECT EXPOSITIE

Het ligt in de bedoeling om Remy Jungerman een opdracht te geven om een beeldend kunstwerk te maken dat bij de première in de Lutherse kerk een prominente plaats krijgt, en nadien ook elders wordt geëxposeerd. Het kunstwerk, dat onder meer het verkrijgen van inzicht in het slavernijverleden uitbeeldt, wordt geïntegreerd in de theatrale handeling en krijgt in proloog en epiloog exclusieve uitlichting. Jungerman maakte eerder ontwerpen voor slavernijmonumenten in Amsterdam en Middelburg. Voor het voorlopig ontwerp zie bijlagen.

PRESENTATIE EN PUBLICITEIT PROJECT

1. Het multidisciplinaire evenement zal via dag- en weekbladen, radio, TV en internet worden aangekondigd. Wij zullen een toepasselijke flyer ontwikkelen, die we in samenwerking met de verschillende podiumpartners zullen verspreiden.
2. Bij de presentatie van het evenement in de Aula speelt de universitaire nieuwsvoorziening een belangrijke rol. [Hetzelfde geldt voor de voorstellingen in het kader van de slavernijtentoonstellingen van Bijzondere Collecties](#). De universitaire gemeenschap is een van de doelgroepen van het project. Daarnaast richt het zich op een breder publiek. Er is overleg gaande met andere podia zoals het Stadsarchief en De Balie (zie hieronder), die gebruik maken van eigen communicatiemedia.
3. Het project valt in het themajaar 'herdenking slavernijverleden' en zal bekend worden gemaakt bij de met slavernij verbonden behorende doelgroep, mede via de Stichting 2013.
4. Voor het begeleidende boek *Wij verlangen onze vrijheid*, zal onder meer Uitgeverij Duizend & Een promotieactiviteiten verrichten. Bij een eerdere soortgelijke publicatie werd onder meer een etalage van Atheneum Boekhandel aan het Spui te Amsterdam ingericht. De uitgever stelt bovendien exemplaren ter beschikking aan bibliotheken en andere relevante instellingen. De DVD zal onder meer op universitaire websites beschikbaar zijn.

UITVOERINGSLOCATIES

1. Lutherse Kerk (Aula van de Universiteit van Amsterdam)

Première datum: 17 mei 2013

Bezoekersaantal: 300

Daarnaast ~~hebben wij opties geplaatst voor opvoering~~ zijn opvoeringen gepland bij de volgende instellingen:

2. Bijzondere ~~C~~ollecties UvA en Allard Piersonmuseum.

Bijzondere ~~C~~ollecties zal op 15 juni 2013 haar nieuwe tentoonstelling over slavernij openen. Wij ~~hebben een optie omgeven~~ in de periode daarna 4 presentaties ~~te geven~~ in het Allard Pierson museum, ~~die worden aangeboden in combinatie met bezoek aan de tentoonstelling.~~

Contactpersonen- Garrelt Verhoeven en Ellen Borger

3. Stadsarchief

Wij werken samen met het Stadsarchief ~~en het NiNsee~~. ~~Wij In juni hebben een optie genomen om geven we~~ vier voorstellingen in de Koningszaal ~~of de Filmzaal te geven, in aansluiting op de slavernijtentoonstelling in het Stadsarchief die eind mei opent.~~

4.

De Balie

De Balie ~~heeft presenteert in de loop van~~ dit jaar een ~~programma-aantal lezingen~~ over slavernij. ~~Wij zijn in overleg met de~~ De directeur, Yoeri Albrecht, ~~wil onze voorstelling opnemen in dat programma.~~

Het kunstwerk van Jungerman krijgt meerdere levens in verschillende exposities, waarover hij momenteel contacten onderhoudt.

UITVOERENDEN

Lezing en tekst	Prof. dr. Cees Maris
Wetenschappelijk advies	Dr. Aspha Bijnaar
Regie en Acteur	Ab Gietelink
Acteur	Raymi Sambo
Zang en Dans	Rebecca Atanga
Beeldend	Remy Jungerman
AV bijdrage	Ludger Hurts
Techniek	Saskia Koenders
Producent	Theater Nomade (theaternomade.nl)

*De producent Theater Nomade presenteerde in 15 jaar ruim 600 vaak historische voorstellingen op tientallen locaties in Nederland. **Zie www.theaternomade.nl***

KORT CV BETROKKENEN

(1) *Prof. dr. Cees Maris* is sinds 1988 hoogleraar Rechtsfilosofie aan de Universiteit van Amsterdam, en sinds 2003 hoogleraar Rechtsfilosofie en Rechtssociologie. Sinds 1992 treedt hij op als gasthoogleraar aan de Universiteit van de Nederlandse Antillen. In 2006 was hij *senior research fellow* aan New York University. Sinds 2010 is hij tevens buitengewoon hoogleraar aan de University of the Western Cape (Z-A). Hij is (hoofd)redacteur van diverse wetenschappelijke tijdschriften op het gebied van de rechtsfilosofie en de praktische filosofie. De centrale onderwerpen van zijn publicaties zijn: vrijheid, multiculturalisme, liefde, kunst, recht en literatuur, en kennistheorie. Hij is auteur of medeauteur van boeken als *A Critique of the Empiricist Explanation of Morality* (dissertatie, cum laude), *Law, Order and Freedom. Brieven over vrijheid, Twaalf Liefdes, Horror Vacui* en *De dans van Zarathustra*, en publiceerde vele artikelen in gerenommeerde nationale en internationale vakbladen.

Daarnaast heeft Maris meegewerkt aan een aantal theatrale en audiovisuele projecten. Het huidige project vormt een drieluik met zijn beide oraties, die eveneens een mengvorm inhielden van filosofisch betoog, theater en muziek/dans, en hun literaire neerslag vonden in gelijknamige uitgaven van Uitgeverij 1001.

(1) *Horror Vacui*: een oratorium rond de filosofische gedichten van Lucretius, dat Maris in 1989 schreef en uitvoerde in samenwerking met de Amerikaanse componist José-Luis Greco (*Cloud Chamber*). Het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschap steunde dit project met een aanzienlijke subsidie.

(2) *De dans van Zarathustra*: een theatrale dialoog tussen de denker Nietzsche en de danser Nijinsky, geschreven door Maris, in 2004 uitgevoerd door Cees Maris en Erik van Zuylen, onder regie van Luc Boyer. Dans: Massimo Molinari. Video: Eric Steensma.

(2) *Ab Gietelink* (1959) studeerde rechten en filosofie. Na zijn doctoraal richtte hij in 1984 Theater Nomade op. Sindsdien is hij artistiek en zakelijk directeur van Theater Nomade. Na een experimentele theaterfase met performances en projecten als *Faust, Visueel, Fysicaal* (1987) en *Genesis for Cosmopolitan* (1989) reisde hij naar conflictgebieden in de wereld en maakte een aantal jaren actueel politiek theater met o.a: *Kabinet 1917* (1991), *Babylon, Saddam en Ik* (1992), *Jeltsin Rex* (1994) en *De Raadsvergadering* (2000).

Hij publiceerde in diverse media, maakte verscheidene televisieprogramma's en schreef de politieke boeken *Hollandse Horizonten* en *Angst voor de Zondvloed*. Sinds een aantal jaren heeft zijn artistiek profiel een documentair karakter. Vanaf 1998 realiseerde hij op steeds grotere schaal historische locatieprojecten met thema's uit de Nederlandse (koloniale) geschiedenis. In 14 jaar circa 600 voorstellingen op 10-tallen originele locaties. Na *De Heeren Zeventien* (1998/1999), *Deshima* (2000) *De Holland-Amerika Lijn* (2001) en de buitenprojecten *De Vliegende Hollander* (2002) en *Gijsbrecht van Aemstel* (2003), *Hamlet* (2005) en *Max Havelaar* (2007). Met *Het Beloofde Land* (2004) en *Faust* (2006), *Gijsbrecht van Aemstel* (2008) en *Neerlands Trots in Barre Tijden 1 en 2* versterkt hij de politieke en documentaire aanpak in zijn serie historische locatieprojecten. Recent enceneerde en speelde hij de hoofdrollen in *Danton's Dood* (2011) en *The Kings Speech* (2012).

Zie: www.abgietelink.nl

(3) *Raymi Sambo* volgde als theateropleiding DNA, Modern Afro dance training, de Theaterschool Utrecht en de Lecoq theater opleiding. Hij speelde vele televisie- en

filmrollen, waaronder Bureau Kruislaan (1992), All Stars (1997), Baantjer (1998), Hans Kesting Show (2002). Grijpstra en de Gier (2005), Alles of NiX! (2008), Bende van Sjako (2010) en All Stars 2 (2011). Hij speelde tal van theaterrollen in onder meer Alles of NiX! (2008), Ballgame (de Balie 1999), Romeo & Juliette (Cosmic prod. 2000), Ballgame (de Balie 2001), Ground Heroes (V.I.G. 2002), Slavernij Moment NU (T. E. 200), DE NEGERS (DNA 2004), Dubbelspel (SJL 2006), Bling Malu (Sabana 2008), Antillean Flavour (Sabana 2009), Medea (MGA research 2010), Bedien Uzelf (Kunstbende 2010), MacBeth (ZEP 2011), onder regie van onder meer Felix de Rooy, C. Alphenaar, John Leerdam, Femke Janssen, Peter Pluymaekers en Raymi Sambo. Daarnaast is hij artistiek directeur, auteur en initiator van het theatergezelschap V.I.G. Binnenkort gaat zijn nieuwe theatervoorstelling *Op zoek naar Oom Tom* (2013) in première.

(4) *Rebecca Atanga*

De in Ghana geboren zangeres, danseres, instrumentenmaker en muziek- en dansdocente Rebecca Atanga woont sinds 1992 in Amsterdam en treedt op met wisselende eigen (multiculturele) groepen zoals 'Yele' en 'Lafia', op nationale podia als Paradiso en de Melkweg alsmede in Duitsland, Italië en Frankrijk. Met louter eigen repertoire creëert zij een mix tussen haar Afrikaanse roots en westerse popmuziek. Ze bracht de CD 'Bayete' uit; binnenkort verschijnt de opvolger 'Harmony'. Op uitnodiging van de Roosevelt Foundation componeerde en presenteerde ze een speciaal lied voor Kofi Annan bij de uitreiking van de Franklin D. Roosevelt Four Freedoms Award door koningin Beatrix (Middelburg 2004).

Atanga werkte tevens als dansdocente op het Koninklijk Instituut voor de Tropen en op de Theaterschool in Amsterdam. Ze gaf een reeks schoolvoorstellingen in de Amsterdamse Melkweg voor in totaal zesduizend kinderen. Ook werkte ze mee aan het project Wereldwijven van Leonie Jansen.

(5) *Remi Jungerman* (1959) was born in Moengo, Suriname and has lived in Amsterdam since 1990. His work is intrinsically related to his Surinamese origins and is centred on global citizenship in today's society. Jungerman uses collages, sculptures and installations to show cultural critique(s) of the local and the global, the internal and the external. Traditional materials and objects are placed in different contexts that challenge the established notions of their representation within Western society. Jungerman gets his inspiration from Afro-religious elements of the traditional Maroon culture in Suriname and the Diaspora. At the same time he is also inspired by Western trends in art and modern communication technology.

He first studied art at the Academy for Higher Arts and Cultural Studies, Paramaribo (Suriname). After moving to Amsterdam in 1990 he studied at the Gerrit Rietveld Academy. Since his first group exhibition in the Stedelijk Museum, Amsterdam, Jungerman has participated in several solo and group exhibitions worldwide.

His work has been acquired by various institutions and private collectors worldwide among which: the Stedelijk Museum Amsterdam, MMKA Arnhem, Museum Het Domein Sittard, Zeeuws Museum Middelburg, ARC Collection Amsterdam, Droog Amsterdam and New York, USA, NAI Rotterdam, Fries Museum, Leeuwarden, NL, the Rennies Collection Vancouver. Private Collections in the USA, Canada, Suriname, Cuba, Great Britain, Spain, Italy, Germany, Belgium, India, and The Netherlands

He is co-founder and curator of Wakaman Project including 2007-2009 Intendant Cultural Diversity in the Netherlands, Fonds BVKB (Mondrian Foundation).

(6) Dr. Aspha Bijnaar studeerde sociologie in Suriname en Nederland. In 2002 promoveerde ze aan de Universiteit van Amsterdam op het proefschrift *Kasmoni. Een spaartraditie in Suriname en Nederland*. De handelseditie verscheen bij Bert Bakker (Amsterdam 2002). Haar dissertatie behandelt onder meer de informele geldeconomie onder slaven. Bijnaar is medeauteur van het boek *Op zoek naar de stilte. Sporen van het slavernijverleden in Nederland* (KITLV Press, 2007), met Alex van Stipriaan, Waldo Heilbron en Valika Smeulders. Ze heeft als onderzoeker bij het NiNsee meegewerkt aan diverse tentoonstellingen en lespakketten. Een daarvan is de permanente tentoonstelling *Doorbreek de Stilte! Sporen van het slavernijverleden in Nederland* over de geschiedenis van het Nederlandse slavernijverleden (NiNsee, Amsterdam). Ook bedacht en coördineerde ze het project *Kind aan de ketting. Opgroeien in slavernij, toen en nu*, dat resulteerde in de website www.kindaandeketting.nl, een gelijknamige tentoonstelling, lesmateriaal voor het voortgezet onderwijs, de wetenschappelijke bundel *Kind aan de Ketting. Opgroeien in slavernij, toen en nu* (A. Bijnaar red, KIT Publishers 2010) en NiNsee's eerste kinderboek, *Jacquelina. Slavin van Plantage Driesveld* (A. Bijnaar ea, KIT Publishers 2010), http://www.leesplein.nl/JB_plein.php?hm=4&sm=1&id=13733. Momenteel werkt ze aan een grote nationale website over het Nederlandse slavernijverleden (lancering voorjaar 2013). In maart 2013 komt haar theaterstuk *Rebelse Vrouwen in slavernij* uit (première Bijlmerparktheater). Andere thema's waarover Bijnaar nationaal en internationaal publiceert zijn informele economie, gender en beeldvorming.

Producent: Theater Nomade www.theaternomade.nl